

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය

සමාජ සංස්කෘතික සමීක්ෂා

සංස්කෘතික කටයුතු දෙපාර්තමේන්තුව

පටුන

පිටුව

1 වැනි කොටස

ඓතිහාසික පරිපාලන විමර්ශන

1. ඓතිහාසික පසුබිම
ආචාර්ය එච්. ඒ. ජී. අභයවර්ධන 29
2. කලාපීය රාජ්‍යය හා තදබිඳු ඉතිහාසය
මහාචාර්ය මංගල ඉලංගසිංහ 34
3. දිස්ත්‍රික් පාලන ක්‍රමයේ විකාශය සහ ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය
නිලකරණ හපන්ගම 45
4. සිරිසගබෝ රජතුමා හිස දන්දන් තැන
මහාචාර්ය එම්. ඩබ්ලිව් විමල විජේරත්න 56
5. උඩුගම්පොළ උප රාජධානිය
විජයනන්ද හේවාපතිරත්න 70
6. වත්තල පුරාණය
සරත් වත්තල 76

2 වැනි කොටස

භූවිෂමතා, ස්වාභාවික සම්පත් සහ සංවර්ධනය

7. භූවිද්‍යාත්මක ලක්ෂණ, ජලවහනය සහ බනිජ සම්පත්
මහාචාර්ය කේ.එන්.ජේ. කටුපොත 83
8. ආර්ථික පසුබිම
ලක්ෂමන් ජයකොඩි 86
9. වන සම්පත් පරිභෝජනය
දයානන්ද කාරියවසම් 88
10. වෘක්ෂලතා
හරිශ්චන්ද්‍ර පෙරමුණුගම 92
11. හෙතරත්ගොඩ උද්භිද උද්‍යානය
හරිශ්චන්ද්‍ර පෙරමුණුගම 106
12. කෘෂිකාර්මික සැලසුම් සහ වි ගොවිතැන
ආචාර්ය එස්.ජී. සමරසිංහ 121
13. මුතුරාජවෙල තෙත් බිම් සංවර්ධනය
අයි. දිසානායක 125

භූවිද්‍යාත්මක ලක්ෂණ, ජලවහනය සහ ඛනිජ සම්පත්

මහාචාර්ය කේ. එන්. ජේ. කටුපොත

පිහිටීම

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය උතුරු අක්ෂාංශ 6°55 හා 7°18 අතර සහ නැගෙනහිර දේශාංශ 79°50 හා 80°15 අතර දළ වශයෙන් පිහිටා ඇත. මෙම භූමි ප්‍රදේශය උතුරින් මහ ඔයෙන්ද, (පුත්තලම හා කුරුණෑගල යන දිස්ත්‍රික්කවලින්) නැගෙනහිරින් මධ්‍යම කඳුකරයේ බටහිර පිහිටි මීටර් 100-200 දක්වා විහිදී යන වැටි හා නිම්නවලින් ද, (කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කය) දකුණින් කැලණි ගංගාවෙන් ද (කොළඹ දිස්ත්‍රික්කය) හා බටහිරින් ඉන්දියන් සාගරයෙන්ද සීමා වී තිබේ.

භූවිද්‍යාත්මක ලක්ෂණ

භූවිද්‍යාත්මක ලක්ෂණ අනුව ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය ප්‍රධාන කොටස් දෙකකට බෙදිය හැකිය.

එනම්:-

1. උස්බිම් සංකීර්ණයේ හා බටහිර විජයානු ශ්‍රේණියේ පාෂාණ සහිත මධ්‍යම හා නැගෙනහිර දිග ප්‍රදේශය.
2. වාතුර්ථික අවසාදිත අඩංගු බටහිර දිග ප්‍රදේශය.

උස්බිම් සංකීර්ණයේ හා බටහිර විජයානු ශ්‍රේණියේ පාෂාණ සහිත මධ්‍යම හා නැගෙනහිර දිග ප්‍රදේශය

ප්‍රදේශයේ නැගෙනහිර හා දකුණු දිග කොටස් නිර්මාණය වී ඇත්තේ උස්බිම් සංකීර්ණයේ හා කඩුගන්නාව සංකීර්ණයේ පාෂාණවලිනි. මේ පාෂාණ වර්ග අතර ග්‍රැනටික් නයිස්, කැලික්-සිලිකේට් නයිස්, ඩොලමයික් මාබල්, විපරිතකරණයට ගොදුරු වූ වැලිගල්, ක්වෝට්ස්-විස්ට්, බයෝටයිට් ක්වෝට්ස්පෙල්ස්පාර් පාෂාණ, කොඩියරයිට් පෙලිනික් නයිස්, ගානට් බයෝටයිට්-සිලිමනයිට්-ග්‍රැනයිට් නයිස් යන ඒවා වැදගත් වේ. මේවා පරාජනනය වූ පාෂාණ (Paragenesis) නමින් හැඳින්වේ. දළ වශයෙන් මෙම පාෂාණ අවුරුදු දශ ලක්ෂ 2000-2800 තරම් පැරණි වන අතර මීට අවුරුදු දශලක්ෂ 610-560 අතර කාලයකදී සෙන්ටිග්‍රේට් 9000 වඩා ඉහළ උෂ්ණත්වයකදී අධික වශයෙන් විපරිත කරණයට ගොදුරුව ඇත.

දිස්ත්‍රික්කයේ වයඹ හා උතුරු දිග සීමාවේ දක්නට ඇත්තේ බටහිර වන්නි සංකීර්ණයේ පාෂාණය. මූලික වශයෙන් භාෂ්මිය ආග්නේය පාෂාණයන් හෝ වූර්ණමය

අවසාදිත, ප්‍රාදේශීය විපරිතතාවට හසු වීමෙන් මෙම පාෂාණ නිර්මාණය වී තිබේ.

නිවර්තන ජීරණයට දැඩිව හසුව ඇති භූ ව්‍යුහය සලකන විට ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ නැගෙනහිර සීමාව තුළ වැටි සහිත නිම්න භූ දර්ශනයක් දක්නට ලැබේ. එම වැටි සහ නිම්න දළ වශයෙන් ගිණිකොන/වයඹ දිශානුගතව විහිදේ. වැටි නිර්මාණය වී ඇති ප්‍රධාන ගොන්ඩලෙන්ඩ් පාෂාණ වන්නේ ඉතාමත් දැඩි තිරුවාණවලින් පොහොසත් රළු ඛනිජ සහිත පෙග්මනයිට් සහ ග්‍රැනටොයිඩ් නයිස් සහ ගොන්ඩලෙන්ඩ් සහිත නයිස් ද ප්‍රදේශයේ දක්නට ලැබෙන අතර ඒවා නිම්න ප්‍රදේශ හා සම්බන්ධ වේ. ප්‍රධාන වශයෙන් දිස්ත්‍රික්කයේ බටහිර-උතුරු ප්‍රදේශය සමන්විතව ඇත්තේ වන්නි සංකීර්ණය හා සම්බන්ධ වූ මැෆික් (mafic) නයිස් පාෂාණ වලිනි. මේවා පයිරොක්සින් හා ඔලිවින් ඛනිජ අඩංගු පාෂාණ වෙති. විශේෂයෙන්ම මහ ඔය පහළ ද්‍රෝණියේ දක්නට ලැබේ. (භූ විද්‍යා සම්මතය හා පතල් කාර්යාංශය, 1996).

වාතුර්ථික අවසාදිත අඩංගු බටහිර දිග ප්‍රදේශය

වාතුර්ථික භූ කාල පරිච්ඡේදය ප්‍රධාන වශයෙන් ජලයිස්ටෝසින හා හොලෝසින (නූතන) වශයෙන් තල දෙකකට බෙදේ. මෙම කාල දෙකම හා සම්බන්ධ දේශගුණික හා සමුද්‍රස්ථ කාල වෙනස් විම්වලට අනුව තැන්පත් වූ අවසාදිත භූ නිර්මාණයන් දිස්ත්‍රික්කයේ බටහිර වෙරළ තීරයේ හා පහත් බිම්වල ඇත.

පුළුල් පිටාර තැනිබිම හරහා දිවෙන දුගරාකාරව ගලන ගංගා ඇළ දොළ මගින් ගෙනවිත් තැන්පත් වූ දියලූ පිටාර තැනිබිම හා වෙරළ ප්‍රදේශය වසා සිටියි. විශේෂයෙන් මහඔය ආසන්නයේ පිහිටි කොච්චිකඩේ ප්‍රදේශයේ සිට ජාඇළ පමණ දක්වා වූ විහිදෙන පටුබිම් තීරය සිලිකාවලින් පොහොසත් දුඹුරු හා සුදු පැහැති වැලි තීරුවකි. එයින් නැගෙනහිරට වන්නට ඇති පහත් බිම් වැලි, සිල්ට් හා මැටි අඩංගු පසකින්ද උස්බිම් කඩොක් (ලැටරයිට් හා ලැටරයිට්-බොරලු) වලින්ද යුක්තය. එසේම මනාව රවුම් වූ තිරුවාණ කැට සහිත ස්ඵර ගංගා ඉවුරුදිගේ (ගංගා මලු දිගේ) දක්නට ලැබේ. වෙරළ තීරය ගත් විට වැලිල පාෂාණ අයිත් (beachrock reefs) සහ පුළුල් වැලි තීර සහිත වෙරළ තීර සහ වැලිවැටි දක්නට ලැබේ.

ජලයින්ටෝසීනයේ හා හොලෝසීනයේ දේශගුණික හා මුහුදු මට්ටමේ ඇති වූ වෙනස් කම්වලට අනුව ගංගා මෝය ප්‍රදේශවල, වෙරළ තීරයේ හා වෙරළබඩ පහත් බිම්වල ඊට අනුරූපව ගොඩබිම දෙසින් ජලය මගින් ගෙනෙන ලද ද්‍රව්‍ය වලින්ද සුළං මගින් ප්‍රවාහනය කරන ද්‍රව්‍ය වලින් හා වෙරළ බාදනය හා නිධිසාධනය මගින් පෙර සදහන් කරන ලද වැල්ල පාෂාණ, වෙරළ වැලි සහ වැලිවැටි නිර්මාණය වීණි. මේවායින් සමහර වැලි විදුරු වැලි වශයෙන් ප්‍රයෝජනයට ගත හැකි තරම් යෝග්‍යය. වෙරළ තීරයේ ස්ථානගතව පිහිටි ඉල්මනයිට් හා මැග්නටයිට් යන බැර බණිප වැලි ඉතාමත් කුඩා නිධි වශයෙන් (patches) සාතූමය වෙනස්කම්වලට අනුව කාලීනව දක්නට හැකිය.

වාතුර්වික කාලයේ ජලයින්ටෝසීන හා හොලෝසීන අවධිවල මුහුදු මට්ටමේ වෙනස්කම් නිසා මහාද්වීප තටක ප්‍රදේශයේ ගිලුණු වැලිගල් පර මුහුදු මට්ටමෙන් මීටර් 24 පමණ දක්වා ගැඹුරට විහිදී යයි. වෙරළ දිගේ උද්ගත වැල්ල පාෂාණ තීරු මීටර් 1.0 - 1.5 පමණ උසින් යුක්ත වන අතර ඒවා හොලෝසීන අවධියේ සුලු මුහුදු ගැලීමක (transgresion), එනම් මීට අවුරුදු 25 00-35 00 අතර පමණ කාලයකදී නිර්මාණය වීමකි. (කටුපොත, 1988). එසේම වෙරළ තීරයේ ක්ෂුද්‍ර උදම් පරිසර නිර්මාණයට හොලෝසීනයේ ප්‍රධාන මුහුදු ගැලීමෙන් පසු එනම් මීට වසර 6 5 00-5 5 00 පමණ කාලයකට පසු ඇති වූ කුඩා පරිමාණයේ මුහුදු ගැලීම් හා වෙරළ පසුබැටීම (regression) පැහැදිලිවම බලපා තිබේ.

දිස්ත්‍රික්කයේ දක්නට ලැබෙන මධ්‍යස්ථ හා අධික වර්ෂා පතනයක් ලැබෙන ප්‍රදේශවල ඇති කඩොක්ද ජලයින්ටෝසීන නිධි වශයෙන් වැදගත් වේ. පැරණි පාෂාණ මතුපිට ඇති මේවා ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම් කටයුතු සඳහා අමුද්‍රව්‍යයක් ලෙස කුට්ටි වශයෙන් කපා පාවිච්චියට ගෙන ඇත.

භූ විෂමතාව හා ජලවහනය

භූමියේ උච්චත්වය, භූ විෂමතාත්මක ලක්ෂණ හා ජලවහනය පදනම් කරගෙන ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයට අයත් භූමි භාගය තුළ ප්‍රධාන භූ විෂමතා කලාප දෙකක් හඳුනාගත හැකිය. එනම්,

- 1. තැනිබිම් ප්‍රදේශය,
- 2. උස්බිම් ප්‍රදේශය.

තැනිබිම් ප්‍රදේශය නැවත වරක් එහි කැපී පෙනෙන ලක්ෂණ පදනම් කරගෙන උප කලාප තුනකට බෙදා දැක්විය හැකිය. එනම්,

(1) වෙරළබඩ පහත් බිම් කලාපය

වෙරළබඩ පහත් බිම් කලාපය මුළුමනින්ම තැනිබිම් ස්වරූපයක් ගනී. මුහුදු මට්ටමේ සිට දළ වශයෙන් මීටර් 30 ක් පමණ දක්වා උච්චත්වයක් ඇති මෙම කලාපය තුළ වැලි සහිත වෙරළ තීරය, වෙරළ වැලිවැටි, වැලිතැටු හා වැලිපර ගංගා මෝය, මිරිදිය හා දෙදිය වගුරු සහ කඩොල් වගුරු

පිහිටා තිබේ. විශේෂයෙන්ම කැලණි ගංගා මෝයේ සිට පිටිපන දක්වා දැකුම්කලු වෙරළ මෙන්ම ස්ථාන ගතව වෙරළ බාදනය නිසා වෙරළ අඟිම් වූ තැන්ද ඇත. එසේම වෙරළ තීරයේ බාදනයට ස්වාභාවික ආරක්ෂණයක් ලෙසට පිහිටි වැල්ල පාෂාණ තීරයද වැදගත් ස්වාභාවික පිහිටීමක් වුවද අධික බාදනය හේතුවකට ගෙන ඒවා විනාශ වී ඇත.

මිගමුව මුහුන්දිරම්පිටිය ප්‍රදේශයේ සිට මහඔය මෝය දක්වා වෙරළ තීරයේ වෙරළට සමාන්තරව යෙදු ගල්වැටි, පනාබැම් ආදිය අධික බාදනය වැළැක්වීම සඳහා යොදා ඇත. මේ ලක්ෂණ දළ වශයෙන් ලුවිස් පෙදෙස දක්වා වෙරළ දිගේ දක්නට ලැබේ. ලුවිස් පෙදෙසේ සිට උතුරු දෙසට ඇති කෘත්‍රිම දූපත් (tombolos) නිසා ඒවායේ බලපෑමෙන් නිර්මාණය වූ වාපාකාර වෙරළ දර්ශනය සංචාරකයින්ගේ සිත් ඇද ගන්නා තැන් වන අතර ධීවර කර්මාන්තය සඳහාද ඉතාමත් වැදගත් වේ.

වෙරළ තීරයත් සමගම නැගෙනහිර දෙසට පිහිටි පටුබිම් තීරය තරමක් පැරණි වැලි වැටියකි. එය කැලණි ගඟ මෝය සහ වත්තල ප්‍රදේශයේ සිට පිටිපන දක්වාත් නැවත මුහුන්දිරම්පිටිය සිට මහඔය මෝය දක්වාත් අඩුන්ඩව විහිදේ. මෙම පටු බිම් තීරයට නැගෙනහිරින් මුතුරාපවෙල, මිගමු කළුපුව සහ එම කළුපුව වටා පිහිටි කඩොල් වගුරු සහිත බිම් කැබලි ප්‍රදේශයේ දර්ශනීය විෂමතා ලක්ෂණ වේ.

වෙරළබඩ පහත් බිම් තීරයට අයිති මිගමුව කළුපුව නැගෙනහිර මායිමෙන් ජා ඇළ සිට මිගමුව දක්වාත් නැවත පෙරියමුල්ල හා කට්ටුව ප්‍රදේශයේ සිට මහඔය දක්වාත් දිවෙන ප්‍රදේශය තුළ පැරණි පටු වැලි වැටි කීපයකි. මේ පටු වැලි වැටි අතර පිහිටි පහත් බිම් පටු වගුරු තීරු ලෙස දක්නට ලැබෙන අතර එම භූ දර්ශනය වැටි හා දියතු (ridge and runnels) ලෙස නම් කළ හැකිය.

මෙම පහත් බිම් කලාපයේ මිගමුව කළුපුව ගංගා සහ ඇළ මෝයයන්, දෙදිය වගුරු හා දියතු අන්තර් උදම්වල බලපෑමට ගොදුරු වීම නිසා කළුපු අවසාදිතවලින් නිර්මාණය වූ දූපත් සමූහයක්ද ඊටම ආවේණික වූ ශාක හා සත්ව සමූහයන්ද (මත්ස්‍යයන් හා පක්ෂීන්) ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයට විශේෂත්වයක් පෙන්වුම් කරයි.

(2) තැනිබිම් හා මදුරුලිබිම් කලාපය

වෙරළ පහත්බිම් තීරයෙන් නැගෙනහිරට විහිදෙන මෙම කලාපයද උසින් මීටර් 30 ට වඩා අඩුය. මුහුදු හා සම්බන්ධ ක්‍රියාවලීන්ගේ බලපෑමක් නැති මෙම කලාපය මීටි (පහත්) ගොඩැලි සහ පුලුල් නිම්නවලින් සමන්විත වේ. නිම්න පතුල් වගුරු ස්වරූපයක් ගන්නා අතර ඒවා ප්‍රධාන වශයෙන් මිරිදිය වගුරු වේ. නිතරම ජලයෙන් වැසී පවතින අතර මනාව ජලවහනය වන වගුරු කුඹුරු බිම් බවට සකස් කර ගෙන ඇත. එසේම සුළං මගින් ගෙනැවිත් තැන්පත් වූ වැලිද ගංගා මගින් ගෙනවිත් තැන්පත් වූ බොරලු නිධිද දක්නට ලැබෙන අතර මේවා පැරණි පාෂාණ මතුපිට දක්නට ලැබේ.

ගොඩැලි සහිත ස්ථාන කඩොක් හා කඩොක් පසින් යුක්ත වන අතර ඒවා දැඩි ලෙසම ගෙවතු වශයෙන් භාවිතයට ගෙන ඇත.

(3) රැලිබිම් කලාපය

මෙම කලාපය දළ වශයෙන් මීටර් 30 සිට 150 දක්වා උච්චත්වයකින් යුක්ත වේ. වැටි හා නිමිත සහිත මෙම කලාපයේ ගොඩැලි රවුම් දිගටි ස්වරූපයක් දක්වන අතර එම ගොඩැලි ගෙවතු සහ රබර් වගාවන්ට යොදාගෙන ඇත. නැගෙනහිර සිට බටහිරට මුලිකව බැවුම් වන මෙම රැලිබිම් ඔස්සේ ගලන අතු ගංගා සහ ඒවාට එකතු වන දියපාරවල් නිසා ශාඛීය ජලවහන ලක්ෂණයක් පෙන්නුම් කරයි.

නිමිත පතුල් ප්‍රදේශ අධික වර්ෂාව සහිත කාලවලදී ජල ගැලීම්වලට ගොදුරුවන අතර මද බැවුම් සහිත බව නිසාම දිගු කාලයක් ජලය රඳා නොපවතියි. ස්ථානගතව තැනි බිමෙන් මතු ව පෙනෙන පාෂාණ උද්ගත හා බාදිත ශේෂ වැටි ආදියද මෙම කලාපය තුළ කැපී පෙනෙන වෙනත් ලක්ෂණයන්ය. සාමාන්‍ය උච්චත්වය ඉක්මවා යන මෙම පාෂාණ උද්ගත ඇතැම් විට මීටර් 150 වඩා උසය. ඒ නිසාම බොහෝමයක් ස්ථානවල ගල් කැඩීමේ ව්‍යාපාර පවත්වා ගෙන යයි.

උස්බිම් කලාපය

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ නැගෙනහිර දිග පිහිටි උස්බිම් මෙම කලාපයට අයත් වන අතර මිනිරිගල, කිරිදිවැල, උරාපොළ, පස්සාල හා දන්ඹිවිට ඔස්සේ දක්නට ලැබේ. මේවා මීටර් 150 සිට 450 දක්වා පමණ උස් වෙමින් යන අතර ගිණිකොන - වයඹ දිශානුගතව විහිදේ. බාදන ය හේතු කොට ගෙන අධික වශයෙන් විවිචිතව ඇති මෙම වැටි කපාගෙන තීරයක් නිමිත නිර්මාණය වී තිබේ. ප්‍රදේශයේ සාමාන්‍ය බැවුම 6⁰-11⁰ දක්වා පමණ වුවද අධික වශයෙන් බාදනය වූ තැන්වල හා පාෂාණ උද්ගත ඇති ස්ථානවල බැවුම ඊට වඩා වැඩිය. මීටර් 20 පරතරයන් ගෙන් යුත් සමෝච්ච රේඛා ඉතා ළඟින් පිහිටි මිනිරිගල, උරාපොළ හා දන්ඹිවිට ප්‍රදේශවලින් ඒ බව කැපී පෙනෙයි.

ජලවහනය

ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කය උතුරින් මහ ඔයෙන් හා දකුණින් කැලණි ගංගාවෙන් සීමා වී තිබෙන නිසා ප්‍රධාන වශයෙන් ඒවායේ ශාඛාවලින් පෝෂණය වේ. එම ගංගා දිස්ත්‍රික්කයට මායිම් වී ගලන්නේ කැගල්ල හා රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කවල සිට පිවිසීමෙන්ය. මහඔය හා කැලණි ගඟ හැරුණු විට අත්තනගල ඔය, කිඹුල්වානා ඔය හා මාපලන් ඔය නැගෙනහිර සිට ගලා විත් මීගමු කළුපුවට එකතු වන්නේ දඩුගමි ඔය නමිනි. මෙයින් අත්තනගල ඔය කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ බටහිර මායිමේ පිහිටි ගලපිටමඩ,

මහපල්ලේගම, අම්බුලුව හා ගෝනගල්දෙණිය යන උස්බිම් ප්‍රදේශවල සිට ගලාබසී.

ජා-ඇළ නමින් හඳුන්වන්නේ හේනේ ගම හා රදවාන ප්‍රදේශවල සිට බටහිර දෙසට ගලන ඇළකි. මේ හැරුණු විට භූ ව්‍යුහයට අනුව උතුරට හා වයඹට ගලන අතු ගංගා මහඔයටද, දකුණට හා ඊසානට ගලන අතු ගංගා කැලණි ගංගාවටද එකතු වේ. මහඔයේ සිට මීගමු කළුපුව දක්වා දිවෙන හැමිල්ටන් ඇළත් මීගමු කළුපුවේ සිට කැලණි ගංගාව දක්වා දිවෙන ඇළත් වෙරළ බඩ පහත් බිම් තුළ පිහිටි කැපීපෙනෙන ලක්ෂණයකි. මේවා අතිතයේදී භාණ්ඩ හුවමාරුව සඳහා මනාව යොදාගෙන තිබිණ. එසේම මීගමු කළුපුවට ජලය රැගෙන එන දඩුගමි ඔය හා ජා-ඇළ මෝය ප්‍රදේශ ආශ්‍රයෙන් කඩොල් වගුරු පිහිටා ඇත.

ආර්ථිකමය බාහිර

වෙරළ හා වෙරළ වැටිවල අඩංගු වැලි විභව ආර්ථික වටිනා කමක් ඇති බැවින්ය. මේවායේ ඉල්මනයිට්, සර්කෝන්, ගානට්, හා මොනසයිඩ් වැනි බැර බාහිර අඩංගු වේ. එසේම මුතුරාපවෙල ආශ්‍රයෙන් පීර්ණක (peat) ද, මිනිරන්, ගොඩනැගිලි ද්‍රව්‍ය වශයෙන් භාවිතා කළ හැකි (river sand) වැලි, බොරලු, කඩොක් හා විවිධ පාෂාණ සහ භූගත ජල සම්පත්ද ප්‍රධාන තැනක් ගනියි. දියලු-මැටි මහා පරිමාණ වශයෙන් මහඔය පහළ ගංගාධාරයේ තැන්පත්ව ඇත. මේවා ගඩොල්, උළු හා පයිප්ප මැටි වශයෙන් මහා පරිමාණයෙන් භාවිතා කෙරේ. එසේම ගෘහ කර්මාන්ත ලෙස මැටි භාජන හා විසිතුරු භාණ්ඩ නිෂ්පාදනයටද මේවා බෙහෙවින් ප්‍රයෝජනයට ගනු ලැබේ.

මුතුරාපවෙල ආශ්‍රයෙන් විශාල පිටි නිධියක් දක්නට ඇත. අවස්ථා තුනකදී පමණ නිර්මාණය වූ ස්ථිර තුනක් වෙන් වෙන්ව හඳුනාගත හැකි වන අතර මීටර් 4-5 ක් පමණ ඝනකම් වූ මෙම නිධියේ ප්‍රමාණය ඝන මීටර් දශලක්ෂ 100 පමණ වේ. මෙම නිධිවල වයස පොලෝසිතයේ අන්තිම මුහුදු ගැල්ම හා පශ්චාත් ගැල්මේ මුහුදු ගැල්මේ ආරම්භයත් සමග සම්බන්ධය. එනම් මීට අවුරුදු 25 00 ක පමණ සිට අවුරුදු 18000-19000 දක්වා පමණ කාලයකට අයත් විය හැකිය.

දිස්ත්‍රික්කයේ ස්ථාන කිපයකම ග්‍රැෆයිට් නිධි පිහිටා ඇත. බොහෝමයක් ස්ථානවල ග්‍රැෆයිට්, ධමනි ලෙසට දක්නට ලැබෙන්නේ භූව්‍යුහයට අනුවය. ගම්පහ නැගෙනහිර දිස්ත්‍රික් මායිමේ සිට කැගල්ල, කුරුණෑගල හා කොළඹ දිස්ත්‍රික්ක දක්වාද මේවා ව්‍යාප්තව ඇත. විලගෙදර, කැලගෙදර, මිරිගම, පහළගම, සියඹලාව හා බෝගල යන ප්‍රදේශවල පැරණි ගැඹුරු පතල් ගණනාවක්ම පිහිටා ඇත. ග්‍රැෆයිට්, නයිස්, මිශ්මටයිට්, සහ වාර්නොකයිට් පාෂාණ විශාල ප්‍රමාණයක් ප්‍රදේශය තුළ ව්‍යාප්තව ඇත.

ආශ්‍රය
1. කටුපොත, කේ. එන්. ජේ. 1988. ගිරෝමිමා විශ්ව විද්‍යාලය, විද්‍යුත් චුම්බක කාලනිර්ණය අංක 1, රේඩියෝ කාබන්, අංක 11.
2. කුරේ, පී. ජී., 1984. ශ්‍රී ලංකාවේ භූවිද්‍යාව, කෞතුකාගාර දේපාර්තමේන්තු මුද්‍රණය.

3. ශ්‍රී ලංකා භූ විද්‍යාත්මක හා පතල් කාර්යාංශය, 1996, භූවිද්‍යා සිතියම් (කොව්විකඩේ-අත්තනගල්ල, කොළඹ-රත්නපුර).
4. ශ්‍රී ලංකා මුණුම් දෙපාර්තමේන්තුව: 1:50000 මෙට්‍රික් සිතියම්. (ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයට අදාළ).